	Комунальний заклад **«КРИВОРІЗЬКИЙ ФАХОВИЙ МЕДИЧНИЙ КОЛЕДЖ»** **Дніпропетровської обласної ради** **СИЛАБУС**
Освітній компонент	**Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій**
Освітньо-професійна програма	Сестринська справа
Освітньо-професійний ступінь	Фаховий молодший бакалавр
Спеціальність	223 Медсестринство
Галузь знань	22 Охорона здоров'я
Статус освітнього компонента	Обов'язковий
Форма навчання	Очна (денна)
Рік навчання / семестр	ПЗСО: III курс/ V семестр БЗСО: IV курс/ VIII семестр
Кількість кредитів EKTS/ обсяг	Кредитів - 4 Усього годин - 120 Лекції - 24 Практичні заняття - 48 Самостійна робота - 48
Викладач	Глазунов Анатолій Олегович
E-mail	a.hlazunov@krmedkol.com
Консультації	середа 15.20-16.10
Анотація до курсу	Освітній компонент «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій» спрямований на формування у здобувачів освіти системного уявлення про реорганізацію і розбудова Збройних сил України, зміну поглядів на ведення бойових дій, застосування сучасних видів зброї, накопичення досвіду роботи військово-медичної служби під час воєнного стану, виникнення локальних конфліктів, надання першої медичної допомоги під час надзвичайних ситуацій. Вивчення освітнього компонента забезпечує опанування теоретичних знань з організації надання першої медичної допомоги пораненим на полі бою. Використання індивідуальних та групових засоби захисту. Оснащення санітара та санінструктора роти. Організація забезпечення медичним майном і технікою у воєнний час. Заходи першої медичної та долікарської допомоги при пораненнях та ураженнях. Таких як травматичний шок, синдром тривалого роздавлювання тканин, термічні опіки, відмороження та інше. Характеристика ядерної зброї. Радіаційні ураження, хімічні ураження, транспортні та хіміко-технологічні катастрофи, допомога при них. Освітній компонент має професійно - практичну спрямованість для медичного працівника середньої ланки. Опанування курсу сприяє розвитку критичного

	мислення, вміння аналізувати небезпеки задля збереження свого життя та життя пацієнтів.
Мета та завдання курсу	Метою вивчення освітнього компонента «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій» є формування у здобувачів освіти розуміння необхідності своєчасно, правильно і чітко надати першу медичну допомогу, чим підвищити шанси збереження життя та успішного лікування поранених і хворих на подальших етапах медичної евакуації. Основні завдання. Освітній компонент розроблено таким чином, щоб надати здобувачам фахової передвищої освіти необхідні знання для майбутньої професійної діяльності, шляхом формування базових компетентностей. Обов'язковим завданням постає формування компетентностей, заявлених у Стандарті фахової передвищої освіти зі спеціальності 223 «Медсестринство», галузі знань Охорона здоров'я, освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» ЗК 4 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 6 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 8 Здатність до міжособистісної взаємодії. **Спеціальні (фахові) компетентності:** СК1. Здатність до застосовування професійних стандартів та нормативно-правових актів у повсякденній медичній практиці. СК3. Здатність до самоменеджменту у професійній медичній діяльності. СК3. Здатність до самоменеджменту у професійній медичній діяльності. СК4. Здатність до співпраці з пацієнтом, його оточенням, з іншими медичними й соціальними працівниками на засадах сімейно-орієнтованого підходу, враховуючи особливості здоров'я чи перенесені хвороби та фізичні, соціальні, культурні, психологічні, духовні чинники і фактори довкілля, здійснювати санітарно-просвітницьку роботу. СК6. Здатність до роботи в мультидисциплінарній команді при здійсненні професійної діяльності, для ефективного надання допомоги пацієнту протягом життя, з урахуванням усіх його проблем зі здоров'ям. СК7. Здатність до вміння обирати обґрунтовані рішення в стандартних клінічних ситуаціях, спираючись на здобуті компетентності та нести відповідальність відповідно до законодавства. СК 9. Здатність до використання сукупностей професійних навичок (умінь) при підготовці та проведенні діагностичних досліджень та

	застосовуванні дезінфікуючих і лікарських засобів у професійній діяльності. СК10. Здатність до забезпечення безпеки пацієнта, дотримання принципів інфекційної та особистої безпеки, збереження здоров'я у процесі здійснення догляду, виконання маніпуляцій, процедур, при переміщенні та транспортуванні пацієнта, наданні екстреної медичної допомоги. СК11. Здатність до застосування сукупностей втручань та дій для забезпечення пацієнту гідного ставлення, конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки. СК12. Здатність до безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я (освіта впродовж життя). СК13 Здатність до використання професійно профільованих знань, умінь та навичок для здійснення санітарно - гігієнічних і лабораторних досліджень, протиепідемічних та дезінфекційних заходів. СК14 Здатність до дотримання принципів медичної етики та деонтології.
Програмні результати навчання	РН3. Застосовувати основні положення законодавства в охороні здоров'я. РН4. Вести медичну документацію за формами, встановленими нормативно правовими документами. РН5. Дотримуватися правил охорони праці та безпеки життєдіяльності. РН9. Розпізнавати й інтерпретувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності та визначати РН10. Вміти проводити підготовку пацієнта до лабораторних, інструментальних та інших досліджень, здійснювати забір біологічного матеріалу та проб, скеровувати до лабораторії. РН11. Застосовувати лікарські препарати та медикаменти при здійсненні професійної діяльності. РН12. Виконувати медичні маніпуляції та процедури відповідно до фахових протоколів, алгоритмів, включаючи надання послуг з первинної медичної допомоги в складі команди первинної медичної допомоги . РН13. Надавати екстрену та невідкладну долікарську медичну допомогу. РН15. Надавати консультативну допомогу та здійснювати навчання населення щодо здорового способу життя, наслідків нездорового способу життя, важливості збільшення фізичної активності та здорового харчування, вакцинації; забезпечувати

	реабілітацією реконвалесцентів та диспансеризацією пацієнтів. РН19. Здійснювати взаємозалежні професійні функції з метою забезпечення якісної медичної допомоги населенню.

Зміст курсу
ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНИХ РОБІТ І семестр

З з/п	Тема	Кількість годин	
		Лекції	Сам. роб
1	Основні завдання медичної служби збройних сил України у воєнний час. - Охорона праці в галузі	2	4
2	Основи організації лікувально – евакуаційного забезпечення військ - Створення та завдання санітарно – епідемічної розвідки	2	4
3	Медзабезпечення механізованої роти і батальону в оборонному і наступальному боях. - Гігієна розташування та пересування військ	2	4
4	Організація захисту населення в надзвичайний період. Основи створення і завдання ДСНС Основи радіаційної безпеки - Класифікація сильно – діючих отруйних речовин	2	4
5	Стихійні лиха, їх класифікація, медико-тактичні особливості та проведення аварійно-рятувальних робіт, невідкладна допомога в районах стихійних лих - Аварії на атомних електростанціях і радіаційно – небезпечних об’єктах. Медична допомога - Стихійні лиха, їх класифікація та медико – тактична характеристик	2	2 2
6	Транспортні катастрофи. Лікувальне забезпечення при аваріях. - Екстрена медична допомога та принципи захисту населення в мирний та воєнний час та НС	2	4
7	Основи організації санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів у військах. Основи польової хірургії. - Травматичний шок. Синдром тривалого роздавлювання тканин. Термічні опіки	2	4
8	Синдром тривалого стиснення тканин. Термічні опіки. - Відмороження. Відмороження - Вражаюча дія бойовими отруйними речовинами	2	2 2
9	Наукові основи раціонального харчування.	2	

	- Гігієна польового водопостачання - Основи організації санітарно – гігієнічних заходів у військах		2 2
10	Організація харчування особового складу військ Гігієна харчування військ - Зміст та організація режимно – обмежувальних заходів в осередках	2	4
11	Аварії на АЕС. Хіміко-технологічні катастрофи, лікувально-профілактичні заходи в осередках хімічного ураження. Завдання та зміст ВПТ. - Основи захисту населення у надзвичайних ситуаціях. Державна служба медицини катастроф - Організація екстреної допомоги постраждалим у НС. Система евакуаційного забезпечення	2	2 2
12	Ядерна зброя, радіаційні ураження. Особливості ураження хімічною зброєю, ураження БОР Завдання та основи протиепідемічного захисту військ - Вражаюча дія сучасної зброї та характеристики санітарних втрат	2	4
	Разом	24	48

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І семестр		
№ з/п	Тема	Години
1	Організація надання І медичної допомоги пораненим на полі бою. Індивідуальні та групові засоби захисту. Оснащення санітара та санінструктора роти.	4
2	Організація забезпечення медичним майном і технікою у воєнний час.	4
3	Заходи першої медичної та долікарської допомоги при пораненнях та ураженнях на МПБ	
4	Заходи першої медичної та долікарської допомоги при пораненнях та ураженнях. Травматичний шок. Синдром тривалого роздавлювання тканин. Термічні опіки. Відмороження	4
5	Характеристика ядерної зброї. Радіаційні ураження	4
6	Аварії на АЕС і радіаційно – небезпечних об’єктах.	4
7	Особливості хімічної зброї. Характеристика осередку хімічного зараження.	4
8	Транспортні катастрофи. Характеристика мед.заходів в осередку транспортних аварій та катастроф	4
9	Хіміко – технологічні катастрофи. Основні лікувально – профілактичні заходи в осередку хімічного ураження.	4
10	Екстренна медична допомога при масових ураженнях в мирний і воєнний час. Захист населення в НС.	4
11	Гігієна харчування особового складу військ Заходи профілактики харчових отруєнь та захворювань.	4

12	Гігієна водопостачання та пересування військ особового складу військ. Завдання санепідрозвідки	4
	Разом	48

Пререквізити	«Анатомія і фізіологія людини», «Хірургія», «Основи медсестринства», «Фармакологія».
Кореквізити	«Внутрішня медицина», «Хірургія»,
Постреквізити	«Невідкладні стани в хірургії», «Анестезіологія та реаніматологія» «Хірургія», «Внутрішні хвороби».
Методи навчання	Пояснювально-ілюстративні, проблемно-пошукові, дослідницькі та інтерактивні методи навчання. Теоретична підготовка передбачає проблемні лекції, пояснення, бесіди, мультимедійний та відео супровід, участь у тренінгах з тактичної медицини. Самостійна робота передбачає опрацювання сучасних інформаційних джерел, роботу з цифровими ресурсами, виконання тестових, пошукових і професійно орієнтованих завдань, підготовку схем, таблиць та навчальних повідомлень.
Методи контролю	усне та письмове опитування; тестовий контроль, демонстрація практичних навичок, презентація та захист симуляційного кейса за чек-листом, розв'язання ситуаційних та клініко - ситуаційних завдань, робота малими групами, контроль виконання самостійної роботи, самооцінювання та взаємооцінювання.
Види контролю	тематичний та підсумковий контроль відповідно до навчального плану

Перелік практичних навичок та умінь

1. Наближення до поранених на полі бою різними способами.
2. Відтягування поранених з поля бою.
3. Винесення поранених з поля бою одним санітаром за допомогою лямки медичної носильної. 4. Винесення поранених з поля бою двома санітарами на руках та за допомогою нош і лямки медичної носильної.
5. Бойова втома та бойовий стрес. Профілактика посттравматичного стресового розладу.
6. Профілактична робота з сім'ями комбатантів.
7. Психогігієна спілкування з мирним населенням у зонах бойових конфліктів
8. Зупинка артеріальної кровотечі методом пальцевого притискання артерії.
9. Припинення артеріальної кровотечі методом закручення вузла або палички.
10. Зупинка кровотечі максимальним згинанням кінцівки.
11. Припинення артеріальної кровотечі методом накладання турнікету
12. Застосування хімічних гемостатиків.
13. Контроль за накладеним джгутом.
14. Припинення артеріальної кровотечі за допомогою поясного ременя.
15. Зупинка кровотечі накладанням стисної пов'язки.
16. Накладання першого закріплювального туру бинта.
17. Накладання останнього фіксувального туру бинта.
18. Накладання пов'язки на голову
19. Накладання пов'язок на кінцівки
20.. Накладання пов'язки на тулуб: хрестоподібної на плечові суглоби; Накладання пов'язки за допомогою ППІ; оклюзійної.

21. Накладання косинки медичної.
22. Транспортна іммобілізація підручними засобами при переломах: передпліччя і плеча; кісток кисті, стегна; гомілки і стопи;
23. Накладання транспортних шин
24. Проведення транспортної іммобілізації при переломі ключиці.
25. Проведення транспортної іммобілізації при ушкодженні кісток таза, хребта.
26. Проведення транспортної іммобілізації при черепно-мозковій травмі.
27. Невідкладна допомога при травматичному та опіковому шоках.
28. Візуальне визначення ступеня опіку.
29. Визначення площі опіку за правилом дев'яток.
30. Невідкладна допомога при опіках. Застосування протиопікової гідрогелевої пов'язки на обличчя.
31. Використання багатофункціонального перев'язувального бандажу на грудну клітку та живіт SURV.
32. Невідкладна допомога при синдромі тривалого роздавлювання.
33. Невідкладна допомога при утопленні.
34. Невідкладна допомога при ураження електричним струмом.
35. Проведення штучного дихання способами ―з рота до рота‖ та ―з рота до носа‖.
36. Проведення непрямого масажу серця.
37. Проведення ШВЛ за допомогою дихальної трубки.
38. Надягання протигаза на потерпілого.
39. Подача кисню за допомогою інгаляторів КІ-3М, КІ-4.
40. Склад та умови використання аптечки індивідуальної АМЗІ.
41. Проведення часткового спеціального оброблення за допомогою індивідуального протихімічного пакета.
42. Уведення антидотів за показаннями.
43. Прилади дозиметричного контролю і правила роботи з ними.
44. Прилади хімічної розвідки і правила роботи з ними.
45. Правила надягання захисного костюма.
46. Правила надягання протигаза.
47. Проведення медичного сортування потерпілих.
48. Надання допомоги при ураженні хлором.
49. Надання допомоги при ураженні аміаком.
50. Надання допомоги при ураженні чадним газом.
51. Проведення заходів загальної екстреної профілактики.
52. Проведення заходів спеціальної екстреної профілактики.
53. Заходи профілактики внутрішнього опромінення.
54. Проведення заходів йодної профілактики.
55. Відбір проб води для фізико-хімічного та бактеріологічного дослідження.
56. Відбір проб продуктів харчування для дослідження.
57. Організація харчування військовослужбовців на принципах аутсорсингу.
58. Переваги та основні недоліки аутсорсингу у харчуванні особового складу.
59. Проведення заходів дезактивації.
60. Приготування дезінфекційних розчинів.
61. Проведення дезінфекції епідемічного осередку

Перелік питань до підсумкового контролю

1. Визначення поняття «тактична медицина». Зміст та обсяг заходів домедичної допомоги.
2. Способи наближення до поранених на полі бою.
3. Способи відтягування поранених і винесення їх з поля бою в укриття.
4. Способи тимчасової зупинки зовнішньої кровотечі на полі бою.

5. Способи накладання асептичної пов’язки при пораненнях кінцівок, живота, грудної клітки. 6. Способи накладання оклюзійної пов’язки при відкритому пневмотораксі.
7. Тимчасова іммобілізація кінцівок з використанням пов’язок і підручних засобів.
8. Способи штучної вентиляції легенів.
9. Перелік заходів долікарської допомоги.
10. Завдання МПБ в оборонному і наступальному боях.
11. Особовий склад і оснащення МПБ.
12. Організація роботи МПБ в оборонному та наступальному боях.
13. Контроль за накладеним джгутом.
14. Штучна вентиляція легенів за допомогою апарата ДП-10.
15. Транспортна іммобілізація за допомогою шини Kendrick.
16. Транспортна іммобілізація за допомогою шини SAM.
17. Транспортна іммобілізація за допомогою шини Дітеріхса.
18. Транспортна іммобілізація за допомогою шини Крамера.
19. Транспортна іммобілізація за допомогою фанерної шини.
20. Клінічні ознаки шоку, шоковий індекс Альговера.
21. Біль. Оцінка болю. Ступеневе знеболення.
22. Зміст заходів домедичної допомоги при травматичному шоку на полі бою та в МПБ.
23. Бойовий стрес: профілактика, надання допомоги в бойових та небойових умовах.
24. Профілактика посттравматичного стресового розладу.
25. Основні патогенетичні чинники синдрому тривалого роздавлювання тканин (СТРТ).
26. Зміст заходів домедичної та долікарської допомоги при СТРТ.
27. Характеристика термічних опіків за глибиною ураження.
28. Польові методи визначення площі термічних опіків.
29. Особливості термічних опіків від запалювальних сумішей.
30. Домедична та долікарська допомога при термічних опіках.
31. Види радіаційних уражень.
32. Клінічна характеристика гострої променевої хвороби.
33. Домедична та долікарська допомога при первинній променевій реакції.
34. Класифікація бойових отруйних речовин (ОР).
35. Клінічна картина ураження та домедична допомога при ураженнях ФОР.
36. Клінічна картина ураженнях та домедична допомога при ураженнях ОР шкірнонаривної дії. 37. Клінічна картина уражень та домедична допомога при ураженнях ОР загальнотоксичної (загально отруйної)дії.
38. Клінічна картина ураження та домедична допомога при ураженнях ОР задушливої дії.
39. Організація і завдання Державної служби медицини катастроф (ДСМК).
40. Принципи лікувально-евакуаційного забезпеченні в системі ДСМК.
41. Захист дітей у надзвичайних ситуаціях. Особливості евакуації дітей.
42. Основна мета й організаційні основи лікувально-евакуаційного забезпечення населення в системі ДСМК.
43. Організація харчування військовослужбовців на принципах аутсорсингу: суть та завдання.
44. Переваги та основні недоліки харчування особового складу за принципом аутсорсингу.
45. Медичне сортування та евакуація потерпілих, види, мета.
46. Основні визначення та поняття надзвичайної ситуації.
47. Класифікація надзвичайних ситуацій.
48. Основні уражаючі чинники катастроф.
49. Транспортні катастрофи, їхня медико-тактична характеристика.
50. Катастрофи на морському та річковому транспорті, причини, прогнозування санітарних втрат, можливі види уражень.

51. Авіаційні катастрофи, причини, прогнозування санітарних втрат, можливі види уражень.
52. Катастрофи на залізничному транспорті, причини, прогнозування санітарних втрат, можливі види уражень.
53. Дорожньо-транспортні випадки, причини, можливі види уражень.
54. Види медичної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях.
55. Зміст і обсяг домедичної та долікарської допомоги у осередках надзвичайних ситуацій .
56. Характеристика радіаційних аварій.
57. Одиниці вимірювання йонізуючого випромінювання.
58. Біологічна дія йонізуючого випромінювання.
59. Колективні засоби захисту населення від дії чинників радіаційного, хімічного та бактеріологічного ураження.
60. Засоби індивідуального захисту органів дихання.
61. Види протигазів. Особливості будови, правила надягання та знімання дитячих протигазів.
62. Засоби індивідуального захисту шкіри.
63. Класифікація сильнодіючих отруйних речовин (СДОР), симптоми отруєння.
64. Санітарно-хімічна розвідка. Прилади хімічної розвідки, правила користування.
65. СДОР, що найчастіше трапляються, симптоми отруєння. Домедична та долікарська допомога. 66. Медичні засоби захисту при радіаційному, хімічному та бактеріологічному ураженні.
67. Причини виникнення і класифікація стихійних лих.
68. Медико-тактична характеристика атмосферних стихійних лих.
69. Медико-тактична характеристика гідросферних стихійних лих.
70. Медико-тактична характеристика літосферних стихійних лих.
71. Правила поведінки населення під час землетрусів.
72. Правила поведінки населення під час повені.
73. Правила поведінки населення під час атмосферних стихійних лих.
74. Кровотеча, види, способи її зупинки.
75. Домедична допомога при переломах, забитті.
76. Домедична допомога при опіках.
77. Домедична допомога при обмороженнях.
78. Надання медичної допомоги при втопленні.
79. Домедична допомога при ураженні електричним струмом.
80. Особливо небезпечні інфекції (ОНІ), особливості епідемічного процесу.
81. Санітарно-гігієнічні та протиепідемічні заходи при ОНІ.
82. Медична (санітарно-епідеміологічна) розвідка, мета, оцінювання результатів.
83. Організація харчування, водопостачання і комунального обслуговування при епідемічних небезпеках.
84. Санітарно-гігієнічні та протиепідемічні заходи в епідемічних осередках.
85. Дезінфекція, види, засоби.
86. Організація загальної і спеціальної екстреної профілактики.
87. Режимно-обмежувальні заходи в епідемічних осередках (карантин, обсервація).

Політика курсу

Опанування освітнього компонента «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій» передбачає активну участь в освітньому процесі. Здобувач освіти зобов'язаний відвідувати лекційні та практичні заняття в повному обсязі Жодна форма порушення академічної доброчесності не приймається. Роботи здобувачів освіти повинні бути результатом самостійних, їх власних досліджень чи міркувань. Під час виконання письмових контрольних робіт, підсумкових робіт, тестування, користування зовнішніми джерелами заборонено. Явні ознаки академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування.. Відпрацювання пропущених занять відбувається згідно з графіком відпрацювань та консультацій. Пропущені заняття та невиконані обов'язкові види робіт опрацьовуються відповідно до встановленого у Коледжі порядку. Комунікація учасників освітнього процесу ґрунтується на взаємоповазі, відповідальності, партнерстві та професійній етиці і деонтології

Політика оцінювання

Оцінювання результатів навчання з освітнього компонента «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій» за ОПП «Сестринська справа» здійснюється на засадах об'єктивності, систематичності, прозорості, академічної доброчесності та відповідності визначеним результатам навчання. Передбачено тематичне та підсумкове оцінювання. Оцінюються повнота і усвідомленість теоретичних знань, правильність використання протоколів надання долікарської медичної допомоги у критичних станах, володіння компетентностями сформованими на суміжних дисциплінах і вміння застосовувати в критичних ситуаціях, дотримання правил етики та деонтології.

Порядок відпрацювання пропущених занять, повторного оцінювання та оскарження результатів визначається відповідними внутрішніми нормативними документами Коледжу. Результати самостійної роботи враховуються відповідно до визначених критеріїв. Підсумкова оцінка формується відповідно до системи оцінювання, встановленої у Коледжі. Повторне оцінювання, відпрацювання пропущених зайняття та оскарження результатів здійснюються відповідно до внутрішніх нормативних документів Коледжу. Під час усіх видів контролю здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Усі види контролю навчальної діяльності та визначення рівня сформованості тих чи тих компетентностей відбуваються за національною 4-бальною шкалою:

«5» (відмінно) – повні, системні знання; вільне володіння термінологією; самостійне виконання практичних завдань згідно з протоколом та аналіз результатів.

«4» (добре) – достатні знання; правильне виконання практичних завдань згідно з протоколом; окремі несуттєві неточності, які здобувач може виправити.

«3» (задовільно)– базові знання; виконання практичних завдань згідно з протоколом із частковою допомогою викладача; наявність окремих суттєвих помилок.

«2» (незадовільно)– фрагментарні знання; труднощі виконання практичних завдань згідно з протоколом; суттєві помилки під час виконання практичних завдань; мінімальні результати навчання не досягнуті.

Критерії оцінювання тестів

% правильних відповідей	Оцінка
90-100%	5
89-70%	4
69-55%	3
<55%	2

Інформаційні ресурси

1. Б. Халмурадов., П. Волянський «Медицина надзвичайних ситуацій», центр учбової літератури, 2021р., 208 с.

2. В. Тарасюк, М. Матвійчук, І.В. Паламар «Перша екстренна і тактична медична допомога на догоспітальному етапі», Медицина, 2021, 504 с.

3. В. Шищук, С. Редько, М. Ляпа «Тактична медицина». Навчальний посібник, видавництво Скіф, 2023, 176 с.
Розглянуто та схвалено на засіданні циклової комісії загальнопрофесійної та цифрової підготовки **Протокол № 1 від «03» вересня 2026 р.** **Голова ЦК _____ / Світлана ШОКОТЬКО /** **(підпис) (прізвище, ім'я)**